

**Η Ιστορία του Χωρίου Χορτοκόπι
Ματσούκας Τραπεζούντος Πόντου**

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΧΟΡΤΟΚΟΠΟΥ
1883-1977

Η Ιστορία του Χωρίου Χορτοκόπι Ματσούκας Τραπεζούντος Πόντου

Εις το νότιον μέρος της Τραπεζούντος και εις απόστασιν 25 χιλιομέτρων και επί της αμαξιτής οδού Τραπεζούντος – Ερζερούμ, κείται η κωμόπολις Τζεβιζλίκ (άλλως Δικαιοσήμον) επί της συμβολής δύο ποταμίων, του Πυξίτου (ή Μειράμ Ανέ ή Παναγίας) και του Μάτσκα τερεσί (ή Πρυτάνεως) κατά τον αρχιμανδρίτην Πανάρετον Τοπαλίδην, συγγραφέα της Ιστορίας της Ι. Μονής Βαζελώνος. Εις την κορυφήν του σχηματιζομένου υπό των ποταμίων τριγώνου και εις την δυτικήν αυτού πλευράν κείται το χωρίον Χορτοκόπιον και έχει ως διακριτικόν σημείον έναν βράχον κυλινδρικόν εκ φύσεως και ύψους 15 περίπου μέτρων με ομαλήν την άνω βάση και χρησιμεύοντα άλλοτε ως παρατηρητήριον.

Ο βράχος αυτός είναι ορατός και μακρόθεν και εκ της θαλάσσης ακόμη. Παρ' αυτόν δυτικώς κείται η Χασνέηχα όπου ήδρευεν η Ρωμαϊκή Λεγεών και όχι όπως αναφέρει ο Σεβασμιότατος Τραπεζούντος κ. Χρυσανθος ότι εκείτο παρά το Καρά Καπάν ή Ποντικά Πύλαι.

Πράγματι εις το μέρος εκείνο σώζονται ερείπια αρχαίων κτηρίων, ίσως στρατώνων, όχι όμως η Χασνέηχα.

Η παρά τον κυλινδρικόν βράχον τοποθεσία εξακολουθεί να λέγεται Χασνέα και αποτελεί ενορίαν του Χορτοκοπίου με 25 οικίας όλας χριστιανικάς με ναόν των Ασωμάτων και του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, υπό μίαν στέγην με εικονογραφίας Βυζαντινάς. Το αρχαιότερον χωρίον έκειτο εις την ΝΑ πλευράν του τριγώνου και επί της εαρινής οδού ή άλλως Βασιλικής (η νέα οδός Τραπεζούντος-Ερζερούμ δεν υπήρχεν προ εξηκονταετίας και όλαι αι μεταφοραί και το εμπόριον διενεργείτο δια της Βασιλικής οδού και ως εκ τούτου υπήρχον κατά διαστήματα, όπου πηγή πανδοχεία (χάνια) και υπόστεγα δια τα ζώα και τα εμπορεύματα) και απείχεν εκ Δικαιοσήμου $\frac{3}{4}$ της ώρας. Η θέσις του χωρίου φαίνεται ακόμη διότι σώζονται τα ερείπια των Εκκλησιών, των οικιών και των υδραγωγείων και εξακολουθεί να ονομάζεται «παλαισπήτια» (απάκια).

Εις δε δεκάλεπτον απόστασιν επί ωραίας πεδινής τοποθεσίας έκειτο το Παλάτιον ή μάλλον η θερινή διαμονή των βασιλέων και εξ' αυτού η τοποθεσία λέγεται «πλατάκια» (παλατάκια).

Το χωρίον αυτό εκατοικείτο μέχρι το 1650 της εποχής της βασιλείας του Σουλτάνου Σελήμ οπότε λόγω των πολέμων Σελήμ και Περσών και λόγω των διαρπαγών των διερχομένων εκείθεν στρατευμάτων οι κάτοικοι ηναγκάσθησαν να εγκαταλείψουν το χωρίον και να εγκατασταθούν εις μέρη απόκρυφα εντός των δασών και εις τοποθεσίας μακράν της δημοσίας οδού. Εκ της ανωτέρω αιτίας

εσχηματίσθησαν οι κάτωθι συνοικισμοί : Παλαιοχώρ, Λορκά, Χαβρέα, Μουτουλού, Χασνέα, Τροχάντων, Φλαρετάντων, Μαρνάντων ή Καθιστάντων.

Οι συνοικισμοί ούτοι εκυβερνώντο μέχρι του 1858 από μίαν και την αυτήν δημογεροντίαν. Ως τελευταίος Δημογέρον αναφέρεται ο Καρτεράς.

Μετά τον διαχωρισμόν αποτέλεσεν τρεις κοινότητες, 1^{ον} Άνω Χορτοκόπι-πάλια, 2^{ον} Μέσον Χορτοκόπι (Βεσέτ ή Αγία), και 3^{ον} Κάτω Χορτοκόπι-Βεσέτ και Κάτω Χορτοκόπι (Χορτοκόπ-Ζιρ).

Το άνω Χορτοκόπι απετελείτο εκ τριών συνοικισμών: 1^{ον} Καθιστάντων με 24 οικογενείας και Ναόν Αγίου Γεωργίου, 2^{ον} Μαρνάντων με 39 οικογενείας και Ναόν Αγίου Νικολάου, 3^{ον} Φλαρετάντων με 23 οικογενείας και Ναόν της Παναγίας. Εις δε το κέντρον του συνοικισμού ευρίσκετο ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ακινδύνου και παραπλεύρως αυτού το Δημοτικόν Σχολείον εκ δύο αιθουσών.

Το μέσον Χορτοκόπι απετελείτο εκ τριών επίσης συνοικισμών: 1^{ον} Τροχάντων με 21 οικογενείας με ναόν του Ευαγγελισμού, 2^{ον} Χασνέα με 20 οικογενείας με ναόν οι Ασώματοι, 3^{ον} Μουτουλού με 31 οικογενείας με ναόν Αγία Παρασκευή. Εις δε το κέντρον των συνοικισμών έκειτο ο κεντρικός Ναός του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου και παραπλεύρως το σχολείον εκ δύο αιθουσών. Εις την ευορίαν αυτήν υπήρχον και 12 οικογένεια μωαμεθανών εις ουδέν διαφέροντες των άλλων ει μη μόνον κατά το θρήσκευμα.

Το Κάτω Χορτοκόπι

1^{ον} Συνοικισμός Χαβρέα, οικογένεια 37 με ναόν Άγιος Ιωάννης. Εκ των οικογενειών τούτων μόνον 4 είναι ορθόδοξοι χριστιανοί, οι υπόλοιποι 33 είναι μωαμεθανοί ομιλούντες την Ελληνικήν (Ποντιακήν)

2^{ον} Συνοικισμός Παλαιοχώρ και Λορκά, οικογένεια 21 με ναόν Αγίου Φωκά του Σινωπέως, άπαντες χριστιανοί με Δημοτικόν Σχολείον με μίαν αίθουσα.

Ονομαστική κατάτασις οικογενειών ανά Κοινότητα και Συνοικισμούς κατά το 1922 ημερας τινάς προ της απελάσεως.

<u>Κοινότης Άνω Χορτοκοπίου</u>	
<u>1^{ον} Συνοικισμός Φλαρετάντων</u>	
1	Κωνσταντίνος Ευγενίδης (Μομότζος)
2	Άβραάμ Ευγενίδης
3	Ευστάθιος Ευγενίδης (καλόγερος)
4	Στέμνη Ευγενίδου
5	Δημήτριος Παστιγιαννίδης
6	Ιωάννης Ζωγράφουλου (Χατζησάββας)
7	Έλευθέριος Κυριακίδης (Χελβατζή)

8	Αναστάσιος Κυριακίδης (ουζούν)
8	Παπά-Ιωάννης Κατωτικίδης (εφημέριος)
10	Μωσής Ζωγράφουλου
11	Γεώργιος Ζωγράφουλου
12	Χρήστος Ζωγράφουλου
13	Ιωάννης Κυριακίδης (Αμερικανός)
14	Αναστάσιος Κυριακίδης (Αμερικανός)
15	Τριαντάφυλλος Κυριακίδης (Αμερικανός)
16	Χαράλαμπος Κυριακίδης (Διαλεχτής)
17	Ιωάννης Κυριακίδης (Βίδας)
18	Κωνσταντίνος Κυριακίδης (Ερετής)
19	Αναστάσιος Κυριακίδης
20	Ελευθέριος Μιχαηλίδης (Παρκούτζουλης)
21	Ελευθέριος Χατζόγλου (Κεζάπ)
22	Χαράλαμπος Τριανταένας (Οτούζ-πιρ)
23	Νικόλαος Κυριακίδης (ΧατζηΜωυσή)
Συνοικισμός Μαρνάντων	
24	Ευστάθιος Κουρουγιαννίδης
25	Μιχαήλ Χριστοφορίδης
26	Δημήτριος Χριστοφορίδης
27	Ελευθέριος Χριστοφορίδης (Ζαρομύτ)
28	Ιωάννης Χριστοφορίδης
29	Μωσής Καφετζόγλου
30	Ιωάννης Καραγιαννίδης
31	Ελευθέριος Παπαγιαννόπουλος (Καραφούλ)
32	Χριστόφορος Αποστολίδης (Καρακιόζ)
33	Χριστόφορος Μαρνόπουλος (Αποκάμογλου)
34	Κωνσταντίνος Μαρνόπουλος (Αποκάμογλου)
35	Σουμέλα Αποστόλογλου (Καρακιόζ)
36	Κύριλλος Τσαχούρογλου (Κύριλλη)
37	Ελευθέριος Τσαχούρογλου (Μάγειρας Ι.Μ. Βαζελάνος)
38	Ιωάννης Κατσογιάννης
39	Αλέξανδρος Χατζηπαναγής
40	Ιωάννης Χατζηπαναγής
41	Γεώργιος Ψιλίκ (έκτισε βρύσιν Τσορτσι)
42	Χαράλαμπος Στεφανάκης (Χατζή Μωυσή)
43	Κωνσταντίνος Ψιλικίδης
44	Ισαάκ Κορόν

45	Ελευθέριος Μουρούζης (εκ Σκόπιας)
46	Απόστολος Χριστοφορίδης
47	Αναστάσιος Καρκαβαλίδης
48	Κωνσταντίνος Κουρουγιαννίδης
49	Δημήτριος Καφετζόγλου
50	Αναστάσιος Κεζαπίδης
51	Κωνσταντίνος Καρκαβαλίδης
52	Κωνσταντίνος Πάπαγεώργου
53	Γεώργιος Πάπαγεώργου
54	Χαράλαμπος Πουτάνβης (κουφόν) εκ Δανειάχας
55	Ιωάννης Κουρπουγάν (καμιτανάς)
56	Δημήτριος Χριστοφορίδης
57	Ιωάννης Χριστοφορίδης
58	Χριστόφορος Χριστοφορίδης
59	Κωνσταντίνος Χριστοφορίδης
60	Χρήστος Αλεξανδρίδης
61	Δημήτριος Πάπαγιαννίδης
Συνοικισμός Καθιστάντων	
62	Πάπα-Απόστολος Παπασυμεών
63	Χαράλαμπος Παπασυμεών (χάχιαρος)
64	Σάββας Καραμανλής
65	Νικόλαος Ηλιάδης (Λιόγλους)
66	Θαλασσινή Κουρουγιάν
67	Κουρουγιάν
68	Κωνσταντίνος Κουρουγιάν (Τουμπούλ)
69	Ευστάθιος Στεφανίδης (Κώφουλης)
70	Ελευθέριος Πάπαγεώργου
71	Χαράλαμπος Καρτεράς
72	Νικόλαος Ευσταθίου
73	Ευστάθιος Ευσταθίου
74	Χαράλαμπος Κουρουγιάν (Πλατσομύτ)
75	Κωνσταντίνος Κουρουγιάν
76	Αλέξανδρος Αλεξανδρόγλου
77	Χαράλαμπος Αλεξανδρόγλου
78	Αβραάμ Κουρουγιάν
79	Νικόλαος Αλεξανδρόγλου
80	Κωνσταντίνος Πέτρογλου
81	Χριστόφορος Πέτρογλου

82	Χαράλ. Καρπαβάν
83	Ιωάννης Πέτρογλου
84	Στυλιανός Αμαραντίδης (Θοδώρογλου)
85	Ιωάννης Στεφανίδης (Πορφύρ)

Αι ανωτέρω οικογένειαι αποδεκατισθείσαι κατά την απέλασιν αυτών εγκατεστάθη αι πλείσται εις Βοϊβοδίναν (Σπηλιά Κοζάνης) και τινες άλλαι εις άλλα χωρία της Δυτικής και Ανατολικής Μακεδονίας διασκορπισθείσαι τήδε κακείσε.

<u>Κοινότης Μέσου Χορτοκοπίου</u>	
<u>1^{ον} Συνοικισμός Τροχάντων</u>	
1	Θεόδωρος Κυριαζίδης (Χατζηπαύλου)
2	Αναστάσιος Κυριαζίδης (Χατζηπαύλου)
3	Στυλιανός Κυριαζίδης (Χατζηπαύλου)
4	Ηλίας Απαζόγλου (Σεβαστόπουλος)
5	Γεώργιος Απαζόγλου
6	Νικόλαος Απαζόγλου (Σκοπιανίτσας)
7	Γεώργιος Κυριαζόγλου (Στέμνης)
8	Κωνσταντίνος Γερασιμίδης (Χοτσέρ)
9	Γρηγόριος Παρχαρίδης
10	Κωνσταντίνος Παρχαρίδης
11	Δέσποινα Παρχαρίδου
12	Πελαγία Απαζίδου
13	Κωνσταντίνος Απαζίδης (Μουτουλέτσογλης)
14	Κωνσταντίνος Πέτρογλου
15	Ελισσάβητ Κυριαζόγλου (Πατουλίνας)
16	Ελευθέριος Απαζίδης
17	Γεώργιος Λαζαρίδης (Αβραμέτας)
18	Ιωάννης Λαζαρίδης
19	Ηλίας Λαζαρίδης
20	Γεώργιος Λαζαρίδης του Ιωάννου
21	Γεώργιος Κυριαζόγλου
<u>2^{ον} Συνοικισμός Χασνέα (Αγία)</u>	
22	Πάπα-Γεώργιος Παπαδόπουλος
23	Πέτρος Παπαδόπουλος
24	Ελισσάβητ Παπαδοπούλου (Ματσουκάτσα)
25	Αντώνιος Παπαδόπουλος (διδάσκαλος)

26	Πάπα-Χαράλαμπος Παπαδόπουλος
27	Ηλίας Νικολίτσογλου
28	Κωνσταντίνος Κοσμίδης (Συμεών)
29	Σοφία Κοσμίδου
30	Γεώργιος Κοσμίδης (Ζαράγκον)
31	Κωνσταντίνος Τεμριτζόγλου (Γαβράβας)
32	Κωνσταντίνος Παγκαλίδης του Ιωάννη
33	Γεώργιος Παγκαλίδης
34	Αναστάσιος Παγκαλίδης
35	Κωνσταντίνος Παγκαλίδης του Ηλία
36	Γεώργιος Παγκαλίδης
37	Κωνσταντίνος Χιπιλίδης
38	Νικόλαος Χιπιλίδης
39	Παναγιώτης Χιπιλίδης
40	Γεώργιος Χιπιλίδης του Νικολάου
41	Απόστολος Χιπιλίδης
42	Θεόδωρος Αναστασιάδης (c'herifés)
3^ο Συνοικισμός Μουτουλού	
43	Θεόφιλος Αϊβαζίδης (Παναγή)
44	Τριαντάφυλλος Παπαδόπουλος
45	Κωνσταντίνος Αλεξανδρίδης (πόζονος)
46	Γεώργιος Αλεξανδρίδης (πόζονος)
47	Χαράλαμπος Χατζόγλου
48	Ανάστα Χατζόγλου
49	Κωνσταντίνος Χατζόγλου
50	Βασίλειος Χατζόγλου
51	Ιωάννης Χατζόγλου
52	Απόστολος Χαυλαράς
53	Χριστόφορος Καζαντζόγλου
54	Κωνσταντίνος Γερίνογλου (Χατζηγιάννε)
55	Τριαντάφυλλος Καζαντζόγλου
56	Χαράλαμπος Χαυλαράς
57	Λάζαρος Καζαντζόγλου
58	Γαβριήλ Καζαντζόγλου
59	Γεώργιος Σαρβάν (Γιάγκονος)
60	Χαράλαμπος Σαρβάνος
61	Γαβριήλ Καζαντζόγλου (Τρικόν)
62	Σοφία Κότσογλου (Κιριμλίσια)
63	Νικόλαος Κότσογλου

64	<i>Ιωάννης Κότσογλου</i>	
65	<i>Ελευθέριος Κότσογλου (Χαβανιτζούλη)</i>	
66	<i>Δημήτριος Κότσογλου (Χαβανιτζούλη)</i>	
67	<i>Ελένη Κότσογλου</i>	
68	<i>Αβράαμ Ευθυμιάδης</i>	<i>Καραησμάηλ, οικογένεια γυριστών (κλωστών) εξ Αγούρσης ένθα υπήρχου πολλοί</i>
69	<i>Γεώργιος Ευθυμιάδης</i>	
70	<i>Πολυχρόνης Ευθυμιάδης</i>	
71	<i>Αναστάσιος Ευθυμιάδης</i>	
72	<i>Παλάσσα Γερίνογλου</i>	

Εκ των ανωτέρω οικογενειών εγκαταστάθησαν περί τοις 40 οικογένειας εις διάφορα μέρη της Μακεδονίας και αι υπόλοιποι έσβησαν τελείως.

<i>Τουρκικαί Οικογένεια Μουτουλού</i>	
1	<i>Κεσέογλου Μολλά Αλή</i>
2	<i>Κεσέογλου Ισεΐν</i>
3	<i>Κεσέογλου Ομέρ</i>
4	<i>Κεσέογλου Σαχίν</i>
5	<i>Κεσέογλου Αλή Ακά (Τιζιάρ)</i>
6	<i>Αλήαγα Αλή</i>
7	<i>Αλήαγα Μεχμέτ</i>
8	<i>Εμίρ Ογλου Τεμέλ</i>
9	<i>Εμίρ Ογλού Φατιμέ</i>
10	<i>Μαχμούτογλου Αλή</i>
11	<i>Μαχμούτογλου Οσμάν</i>
12	<i>Κιουτσούκ Οσμάνογλου Οσμάν</i>

Αι ανωτέρω οικογένεια είναι Έλληνες εξισλαμισθέντες. Οι μεν Κεσέογλου εκ της οικογένειας Φωτεινού ης ο τελευταίος γόνος Ιερεμίας το όνομα δεχθείς το μοναχικόν σχήμα εκοινοβίασε εις την Μονήν Αγίου Ευθυμίου εν Πάλαιστινη κατά το έτος 1815 και επισκεφθείς την γενέτειραν του εφιλοξενήθη υπό των εξισλαμισθέντων συγγενών του και εις τους οποίους μετεβίβασεν άπασαν την πατρικήν κληρονομίαν εις αγροκτήματα, την δε οικίαν και την αχυράνα εις την οικογένεια Χατζόγλου συγγενούς εκ μητρός. Ταύτα ήκουσα παρά του γέροντος Σαχίν Ισμαήλ Κεσέογλου αντι Κεϊσογλου όπως έδει να λέγεται.

Η οικογένεια Εμίρ Ογλου είναι οικογένεια αδελφή με την οικογένεια Γερίν Ογλου και της οποίας ο μεν εις αδελφός ετούρκεφεν ο δε άλλος έμεινε χριστιανός και ελέγοντο Αμοιρίδαι και αργότερα έλαβεν το επώνυμον Γερίν Ογλού και

σώζεται μέχρι σήμερα εις Νέον Χορτοκόπιον Καβάλας ως οικογένεια Προσκυνητόπουλου (κακώς).

Τα αυτά περίπου και δια τας άλλας οικογένειας Αλή Αγά και Μαχμούτουλου οίτινες και αυτοί προέρχονται εκ χριστιανών.

<u>Κοινότης Κάτω Χορτοκοπίου</u>	
1^{ον} Συνοικισμός Παλαιοχώρ Λορκά	
1	Ιωάννης Κιραυλής
2	Ιωακείμ Παλασιδης
3	Δημήτριος Λορκίδης
4	Δημήτριος Μακρυγιάννης (Πελαίτσουλου)
5	Ιωάννης Λορκίδης (Ιπσιζ)
6	Γεώργιος Παλασιδης (Σολή)
7	Μουράτ Παλασιδης (χιατικός)
8	Ιωάννης Μαρίτσουλης
9	Αβραάμ Παλασιδης
10	Αναστάσιος Παλασιδης
11	Σοφία Ν. Παλασιδη
12	Ισαάκ Λορκίδης
13	Δημήτριος Λορκίδης
14	Ιάκωβος Λορκίδης
15	Νικόλαος Λορκίδης
16	Σάββας Λορκίδης
17	Δημήτριος Κιραυλής
18	Γεώργιος Ανεργιούλους
19	Θεόδωρος Ανεργιούλους
20	Χαράλαμπος Σαπάνος
21	Γεώργιος Ευσταθιάδης
2^{ον} Συνοικισμός Χαβρέα	
22	Κωνσταντίνος Αντώνουλου
23	Γεώργιος Αντώνουλου
24	Νικόλαος Αντώνουλου
25	Ανατολή Αντώνουλου
Τουρκικαί οικογένειαι	
26/1	Ιμπραήμ ογλού Οσμάν
27/2	Ιμπραήμ ογλού Μεχμέτ
28/3	Χατζησεκέρογλου Οσμάν

29/4	Χατζησεκέρουλου Ισμαήλ
30/5	Χατζησεκέρουλου Αρσλάν
31/6	Μολλά Ιμπραήλ ογλού Αλή
32/7	Κιουτσούκ Οσμάνουλου Αλή
33/8	Κιουτσούκ Οσμάνουλου Χεμτή
34/9	Καρακιόζουλου Αλή
35/10	Καρακιόζουλου Χασάν
36/11	Κατακάλογλου Ισμαήλ
37/12	Κατακάλ Τετίμ Αλή
38/13	Τεγερμεντζήουλου Αλή
39/14	Τεγερμεντζήουλου Γιουσούφ
40/15	Τεγερμεντζήουλου Τεμέλ
41/16	Τεγερμεντζήουλου Μεχμέτ
42/17	Ιμπραϊμούλου Μεχμέτ Αλή
43/18	Ιμπραϊμούλου Σεϊντή
44/19	Νιζάμουλου Μεχμέτ
45/20	Νιζάμουλου Οσμάν
46/21	Κατιρτζήουλου Αλή
47/22	Τεγερμεντζήουλου Αχμέτ
48/23	Τατάρ Αλής (πρόσφυς) εκ Κριμαίας
49/24	Κατιρζόγλου Ισεϊν
50/25	Μολλά Οσμάνουλου Οσμάν
51/26	Χατζή Οσμάνουλου Αλή (χανούμ)
52/27	Χατζή Οσμάνουλου Μεχμέτ
53/28	Χατζή Οσμάνουλου Τεμέλ (Κιουλναμέ)
54/29	Εγιούπ ογλού Τεμέλ
55/30	ΧατζηΟσμάνουλου Ισεϊν
56/31	ΧατζηΟσμάνουλου Ασλάν
57/32	ΧατζηΟσμάνουλου Χεμντή
58/33	Τεγερμεντζήουλου Κατούν

Εν τω συνοικισμῷ τούτῳ μόνου 4 οικογένεια ἔμειναν χριστιανικά, αἱ υπόλοιποι ἐξισλαμίσθησαν καὶ ολίγα μόνου ἦλθον ἐξωθεν ὅπως ἡ οικογένεια τῶν Χατζή Οσμάν ογλού προήλθον ἐκ Σκόπιας, ἀνταλλάξασα τὰ ἐν Σκόπια κτήματά της με τὰ ἐν Χαβρέα κτήματα της Ι. Μονῆς Σουμελά καὶ ἀτινα μέχρι τῶν ἡμερῶν μου ἐλέγοντο Μοναστηρέσια.

Ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου τῶν οικογενειῶν τὸ ὅλον Χορτοκόπι ἀπελελείτο ἐξ 182 ἐλληνικῶν οικογενειῶν καὶ 45 τουρκικῶν καὶ ἐν συνόλῳ 227 οικογενειῶν.

Σύνορα του Αγροκτήματος Χορτοκοπίου

Τα σύνορα του Χορτοκοπίου ήρχιζον από της συμβολής του Πυξίτου και του Πρυτάνεως προς Βορράν και ακολουθούντα κατεύθυνσιν Δυτικήν διήρχοντο δια χάλαβης (ύπερθεν του Μέξιλα και εν συναφεία μετά των συνόρων Χαμουρή, έφθανον μέχρι Γιαζελή ταχή (Γραπτή Πέτρα) όπου και το πανδοχείον του Αποστόλου (Μαρνοπούλου Ιωάννη) ως τέρμα εκείθεν νοτιοανατολικώς βαίνοντα διήρχοντο ύπερθεν του Γιαννάτων δια της τοποθεσίας Ζωναρέα και έφθανον δια Κοτυλόπα-Κουκούλ-τασι και των λειβαδίων (Μεζιρέ) Κερασόντα εις την χαράδραν του Στενού ή Μπιογάζ και ακολουθούντα τον ρου του ποταμίου Διποτάμου διήρχοντο δια του Παρχαρίου Τσατάχα, έφθανον εις Τουρνά Κισλήν (Λίμνη Γεραυών) όπου και συνηντώντο με τα σύνορα Σταυρίν επί του Κουλάτ Ταυ και εις σημείον αυτό υπήρχε πέτρινος στήλη και εκαλείτο σκοπέλ. Εκείθεν κάμπτοντος ΒΑ ηκολούθουν την Βασιλικήν οδόν μέχρι της θέσεως Διχάλ όπου και τα παρεκλήσια των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης και διερχόμενα δια της ανατολικής βάσεως του πανύψηλου βράχου διήρχοντο άνωθεν του συνοικισμού Λαβδού του χωρίου Κροσπιδή και έφθανον εις τον βράχον της Ευαγγελίστρας ύψους άνω των 100 μέτρων και εκείθεν κλίνοντα τελείως ανατολικώς έφθανον εις την θέσιν Χαυλαρά και διερχόμενα δυτικώς του συνοικισμόν τούτου βαίνοντα βορειώς πλέον έφθανον μέχρι της συμβολής ένθα και η πέτρινος γέφυρα της νέας Δημοσίας οδού.

Ιστορία

Το χωρίον αυτό είναι αρχαιότατον ως εξάγεται εκ των υπάρχόντων ρωμαϊκών κτηρίων και εκ τοποθεσιών ακόμη, ως Χασνέηχα-Πιτάρ-Καρένια-Τσαλ αλλά και εκ πολλών χρυσοβούλων και κρισιμογράφων των αυτοκρατόρων Τραπεζούντος και των Δουκών Ματσουκαίων.

Εις την θέσιν Τρίλιθος εγένετο κατά τον Σάββαν Ιωαννίδην η κρίσιμος μάχη μεταξύ των Ματσουκαίων και του Μελίκ υιού και διαδόχου του Σελτσούκου Σουλτάνου του Ικονίου, όταν ούτος ηγούμενος μεγάλου στρατού επολιόρκησε την Τραπεζούντα και ηττηθείς τη βοήθεια του Αγίου Ευγενίου εν Τραπεζούντι κατέφυγεν εις το Χορτοκόπι προς ανασύνταξιν του εν διαλύσει στρατεύματος του και προς ανάπαυσιν. Οι παραφυλάγοντες όμως Ματσουκάτες επιτεθέντες κατ' αυτού τον μεν στρατόν αυτού επέρασαν εν στόματι μαχαίρας, τον δε Μελίκ φεύγοντα συνέλαβον εντός του δάσους παρά την πηγήν ήτις μέχρι σήμερον φέρει την ονομασίαν Αευγίος (δηλαδή Άγιος Ευγένιος) διότι παραπλεύρως της πηγής εκτίσθη ναός του Αγίου Ευγενίου (και του οποίου θεμέλια σώζονται μέχρι σήμερον) παρά του αυτοκράτορος Τραπεζούντος. Εις δε την θέσιν όπου έγινε η επίθεσις

σώζεται και το μνήμα του φουεουθέντος Έλληνος αρχηγού και ονομάζεται «του τρανού το ταφίν».

Το μνήμα αυτό ανέσκαψεν εκ περιεργείας ο Χαράλαμπος Απαζίδης πάππος μου εκ μητρός και εύρεν εντός αυτού ως ο ίδιος πολλάκις μοι ανέφερεν μιαν πανοπλίαν χαλκίνην, εν δόρυ και εν ξίφος, ολίγα χρήματα χάλκινα, δύο χρυσά και έναν αργυρούν, μίαν στάμναν πλήρη νημάτων κανάβεως και ένα σταυρόν. Τα δύο τελευταία φυλαττόμενα υπ' αυτού είδον και εγώ ιδίοις όμμασι. Τα άλλα όμως επώλησεν εις Τραπεζούντιον αρχαιοκάπηλον Καρβαούγλην ονόματι αντι ολίγων χρημάτων.

Εκτός του ανωτέρω μνήματος υπήρχον και άλλα ταφία εις άλλην τοποθεσίαν καλουμένην και σήμερα «τα ταφία».

Ολίγον τι βορείως του Τριλίθου ευρίσκεται ο κυλιδρικός βράχος επί υψηλής τοποθεσίας. Ο βράχος ούτος σήμερα λέγεται κάστρον και εχρησίμευεν ως σηματοδότης (φρυκτωρία) μεταξύ Τραπεζούντος και Μεσοχαλδίου και εκείθεν δια Κιαούρ Ταυ μέχρι των περσικών συνόρων. Από Κιαούρ Ταυ Μεσοχαλδίου εδίδετο το σήμα δια πυράς εις το φυλάκιον Άλας και εκείθεν εις το κάστρον και εκείθεν απ' ευθείας εις την Τραπεζούντα ήτοι τα τρία αυτά φυλάκια εκάλυπτον απόστασιν 4-5 ημερών δρόμον εις μίαν μόνον ώραν!

Η εκ του ύψους εκείνου θέα έχει κάτι το άρρητον και το μεγαλοπρεπές. Βορείως φαίνεται όλη η κοιλάς του Πύξιτου (Δευερμέντερε) μέχρι Τραπεζούντος και της θαλάσσης με όλα τα χωρία της και τα φυσικά καλλονάς της. Ανατολικώς όλη η κοιλάς της Παναγίας Σουμελά και ο ιερός βράχος της μονής με τα δάση της και τας χλοαζούσας βοσκάς της και τα χωρία της.

Νοτίως η κοιλάδα Νικόχολα-Λαραχανής μέχρι του Καστελά όπου κατά τον Μητροπολίτη Τραπεζούντος Χρύσανθο εκείντο τα θερινά ανάκτορα των Τραπεζουντίων Αυτοκρατόρων εν μέσω αποκρήμνων και δυσπροσίτων χαραδρών και ορέων και εν μέσω αγρίας φύσεως μη έχουσα ουδεμίαν θέαν και ορίζοντα εκτεταμένου και μακράν των συγκοινωνιών.

Προσέτι φαίνονται τα αιωνίως χιονοσκεπή όρη του Κουλάτ, Κρεπεγιάδ, Αεσέρ, Άλας, Ζύγανα, Σπήλα και Καρακαπάν ήτοι απόστασις δωρος και πλέον. Δυτικώς ή ΝΑ τα χωρία της Ματσούκας τα έχοντα όλα τα επιτήδεια και το ματινόμενον μέλι, τα κρύα τα νερά και τ' όμορφα κορτσόπα.

Έτι νοτιοδυτικότερον φαίνεται η κοιλάς της Μονής Βαζελάνος ήτις κτισμένη εις τα Βόρεια πλευρά του όρους Μήλι φαίνεται σα λευκή φωλιά μέσα σε πράσινον περιβάλλον, την δε νύκτα ως άστρο φωτεινόν εν μέσω σκοτεινού φόντου.

Δυτικώς φαίνεται όλη η κοιλάς Κουσεράς μέχρι βάθους πολλών χιλιομέτρων με τα πράσινα εξ' ελατών δάση της και με τους αναθρόσκοντας καπνούς των αυθρακοκαμίνων της.

Φαίνονται επίσης τα παρχάρια του Δισέρ και το μέγα οροπέδιον των Πλατάνων (ακτέ απάτ) με όλας τας φυσικάς καλλονάς των εις δάση τοπία.

Δυτικώς του βράχου αυτού και ακριβώς εις τους πρόποδας του λόφου εφ' ου ισταται εκτείνεται μια πεδιάς δέκα (10) χιλιάδων στρεμμάτων περίπου και ήτις ελέγετο ελληνιστί μεν Αγία, τουρκιστί δε Τραπεζάν οβασή (πεδιάς Τραπεζούντας) ανήκουσα καθ' ολοκληρίαν εις τας Κοινότητας Μέσου και Κάτω Χορτοκοπίου. Εις δε το βόρειον άκρον της πεδιάδος επί λόφου κείνται τα ερείπια αρχαίου κτηρίου με κτιστάς περιβόλους εν είδη αυθέρων και ολίγον τι έξω του τελευταίου περιβόλου έτερον κτήριο εν είδη λουτρώνος και εις το οποίον καταλήγουν τρία υδραγωγεία, εν εκ της πηγής «Αγίου Φωκά», έτερον εκ της πηγής «Αγίας» και έτερον εκ της πηγής «Ιυδίν πεγάδ» ή «Χατούνας» η ημικατεστραμμένα ήδη. Το όλου κτηρίου έχει σχήμα τετραγώνου με διαμερίσματα. Εις εν εκ των διαμερισμάτων εφαινονται τα ίχνη αιθάλης (μανέας) και ήτο ως φαίνεται το μαγειρείον, τα δε υπόλοιπα διαμερίσματα θα ήσαν ασφαλώς τα υπνοδωμάτια και αι αίθουσαι υποδοχής και δεξιώσεων.

Ολίγον τι ΒΔ επί της Βασιλικής οδού εκείτο μικρόν τι κτήριο. Ίσως το άμεσον φυλάκιον της βασιλικής Φρουράς.

Το όλου κτήριο περιεβάλλετο κύκλωθεν δια τείχους ισχυρού κατεστραμμένου ήδη. Το όλου εμβαδόν είναι περίπου 4.500 τμ και εκαλλιεργείτο ως αγρός υπό του Κιοσέ ουλού Μολλά Αλή. Σκάπτων και καθαρίζων το έδαφος εκ των πετρών ο ρηθείς Μολλάς Αλής εύρεν εντός μιας εκ των αιθουσών μίαν κολυμβήθραν χάλκινου και την οποίαν ως είδος ιερόν (βακούφ) εδώρησεν εις του Ι. Ναόν Αγίου Ιωάννου.

Το σκεύος τούτο μέχρι του χίλια εννιακόσια είκοσι δύο (1922) εφυλάττετο εις την Εκκλησίαν και εχρησίμευεν ως σκευοφυλάκιον του Ναού. Κατά την απέλασιν όμως των κατοίκων του Χορτοκοπίου ο τότε εφημέριος παπα-Γεώργιος Παπαδόπουλος ετεμάχισεν ομού μετ' άλλων χάλκινων σκευών της Εκκλησίας και επώλησεν ίνα μη περιέλθωσιν εις την κυριότητα Τούρκων και βεβηλοθώσι.

Η κολυμβήθρα αύτη έφερεν γύρω την κάτωθι επιγραφήν την οποίαν είδον και ανέγνωσα : «Δαυίδ εν χω πιστός Βασιλεύς τη χρυσοκεφάλω» και χρονολογίαν ην δεν ενθυμούμαι.

Εξ' όλων αυτών εικάζω ότι το κτήριο αυτό εχρησίμευεν ως θερινή διαμονή της Βασιλικής Οικογενείας και ίσως εκεί να εγεννήθη και κάποιον μέλος της Βασιλικής Οικογενείας και να μετεφέρθη η κολυμβήθρα εκ της πόλεως δια να βαπτισθή το νεογέννητον μέλος και ίσως λόγω της εσπευσμένης (λόγω του πολέμου) καθόδου εις την πόλιν της Βασιλικής Οικογενείας, εγκατελείφθη συν άλλοις και το Ιερόν σκεύος.

Εξ' όλων αυτών εξάγω το συμπέρασμα ότι το κτήριο αυτό ήτο το θερινόν παλάτιον και όχι όπως αναφέρει ο Μητροπολίτης της Τραπεζούντας Χρύσανθος

ότι εκείντο παρά την Λαραχανήν εις θέσιν πάντα απρόσιτον ως ανωτέρω ανέφερον.

Ναοί και Ιεροί τόποι

Εις το κέντρον του παλαιού συνοικισμού και γύρωθεν αυτού εσώζοντο περί τα 25 παρεκκλήσια, τινά μεν τελείως κατεστραμμένα, τινά δε ημικατεστραμμένα διατηρούντα τας εικονογραφίας των, τινά δε εν καλή καταστάσει με ζωηράς εικονογραφίας μαυρισμένας εκ της πολυκαιρίας.

Παρεκκλήσια εν καλή καταστάσει :

1^{ον} Αγίου Γεωργίου εν τη θέσει Τσαλ εν μέσω πυκνού δάσους υπό την ιδίαν στέγην ευρίσκετο και το παρεκκλήσιον της Αγίας Άννης. Αι αγιογραφίαι και των δύο αυτών ναών διατηρούντο ακέραιοι αλλά μαυρισμέναι εκ της πολυκαιρίας. Ενταύθα ο Άγιος Γεώργιος ήτο εξωγραφισμένος όχι έφιππος, αλλά μάρτυς με σταυρόν εις τας χείρας, εις το εσωτερικόν υπέρθυρον.

Το παρεκκλήσιον αυτό δεν ετόλμων να το πλησιάσουν οι ξυλευόμενοι κάτοικοι αν και γύρω αυτού εκείντο σωροί τα ξερά ξύλα.

2^{ον} του Αγίου Δημητρίου εις τον συνοικισμόν Μαρυάντων, ναϊσκος σωζόμενος εν καλή καταστάσει με εικονογραφίας αρκετά ζωηράς.

3^{ον} το παρεκκλήσιον του Τιμίου Σταυρού εις την θέσιν Βάρδα του συνοικισμού Κρησιτώντων,

4^{ον} τα ναΐδρια Κωνσταντίνου και Ελένης εις την θέσιν Διχάλ με αγιογραφίας ζωηράς και καθαράς

5^{ον} το παρεκκλήσιον της Ευαγγελιστρίας εντός σπηλαίου πανηφύλου βράχου και εις το οποίον εισήρχοντο δια κινητής γέφυρας ξυλίνης.

6^{ον} το παρεκκλήσιον της Αγίας Παρασκευής εις την θέσιν Τρίλιθος

7^{ον} το παρεκκλήσιον Τιμίου Σταυρός εις την θέσιν Πλατόρια, εις την ρίζαν βράχου επί του οποίου ήτο εξωγραφισμένη η Σταύρωσις εις φυσικόν μέγεθος.

8^{ον} ο ναϊσκος των Ασωμάτων και του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου εις την θέσιν Χασυέα υπό μίαν στέγην αρκετά ευρύχωρος και με ωραίας τοιχογραφίας αγίων εις φυσικόν μέγεθος.

9^{ον} ο υπόγειος ναϊσκος του Αγίου Ακινδύνου παρά τον καθολικόν ναόν του Αγίου Ιωάννου (Προδρόμου) και εις τον οποίον εισήρχετο τις δια στενής θύρας.

10^{ον} ο ναϊσκος του Αγίου Γεωργίου (Μασλαχάτ λεγόμενος), εντός ωραίας κοιλάδος. Ενταύθα εγίνετο πανήγυρις εις εν ελάμβανον μέρος και οι Μωαμεθανοί συν γυναιξί και τέκνοις και το μικρόν παρεκκλήσιον κατεκλύζετο υπ' αυτών. Εγίνοντο θυσίαι προβάτων και αμνών και η ημέρα εκείνη εθεωρείτο ημέρα απολύτου αργίας. Ουδέ κλαδάκι έκοπτον, τουλάχιστον οι Μωαμεθανοί.

11^{ον} Ο ναϊσκος της Αγίας Κυριακής εις την θέσιν Καρένια όπου και παλαιόν νεκροταφείον. Ολίγον τι δεξιότερα παρεκκλήσιον του Αγίου Φωκά όπου υπήρχε και πηγή αενάου δροσερού ύδατος και δάσος ελάτων και σφενδάμων.

12^ο Ο εντός σπηλαίου ναϊσκος της Αναλήψεως του Κυρίου εις την ανατολικήν πλευράν του χωρίου εις την θέσιν Καλαντέτσα. Δεξιά τω εισερχομένω εις το σπήλαιον αυτό υπήρχεν εν κοίλωμα του βράχου σκεπασμένον με κισσόν.

Το μέρος αυτό καθ' όλον το έτος και κατά τα πλέον βροχεράς ημέρας του έτους μέχρι της ημέρας της Αναλήψεως, ήτο ξερόν και στεγνόν. Την ημέραν αυτήν εβρέχετο και από αοράτους οπάς ήρχιζεν να στάζη διαυγέστατον ύδωρ μέχρι αργά το βράδυ. Από το ύδωρ αυτό ελάμβανον οι εκκλησιαζόμενοι και το εμεταχειρίζοντο ως αγιασμόν. Το περίεργον αυτό φαινόμενον ανέφερα εις τον τότε Μητροπολίτην Γερβάσιον Σαρασίτην διαμένοντα εις Λιβεράν και δεν επείσθη. Την παραμονήν λοιπόν τα εορτής εκάλεσα τον Σεβασμιότατον και ομού επεσκέφθημεν το Σπήλαιον και ίδωμεν ότι ο βράχος ήτο στεγνός και κατάξερως και εμείναμεν εις την θέσιν εκείνην έως αργά την νύκτα.

Την επομένην της Αναλήψεως λίαν πρωϊ πάλιν και εν συνοδεία πολλών μετέβημεν εις το παρεκκλήσιον δια να ίδωμεν το μέρος. Αλλ' ώ του θαύματος η κοιλότης ήρχισεν να υγραίνεται και όσον επροχωρούσεν η ώρα επί τοσούτον υγραίνεται ώστε ήρχισαν να στάζουν σταγόνες εκς των φύλλων του κισσού και των πλευρών του βράχου. Τότε ο Σεβασμιότατος υψώσας τας χείρας εις τον ουρανόν, είπε : «Συγχώρησόν με Θεέ μου δια την απιστίαν μου και ελειτούργησεν ως απλούς Ιερεύς κηρύξας τον Θεϊον Λόγον εις επήκουν χριστιανών και μωαμεθανών.

Νοτίως του Σπηλαίου αυτού και εις απόστασιν (2) χιλιομέτρων περίπου, ευρίσκετο άλλος βράχος ύψους 60-70 μέτρων εις το μισόν ακριβώς του βράχου αυτού ήτο ζωγραφισμένος λευκός σταυρός θεατός και μακρόθεν και η θέσις ελέγετο το «Σταυρολίθ». Πώς και διατί; Εξωγράφησαν τον σταυρόν εκείνον εις το ύψος εκείνο;

Δυτικώς του Σταυρολίθ και πλησίον του κυλινδρικού μονολίθου κάστρου επί ισογείου φυσικής πλακός υπήρχε αποτύπωμα αυθραπίνου ποδός και εκατέρωθεν αποτυπώματα ποδών ίππου. Δι' αυτόν υπήρχε η παράδοσις ότι : όταν οι μεταφέροντες την εικόνα της Θεοτόκου (την ιστορηθείσαν υπό του Αποστόλου Λουκά) Βαρνάβας και Σωφρόνιος έφθασεν εις το σημείον αυτό, απεφάσισαν να ιδρύσουν εκεί την Ιεράν Μονήν. Την νύκτα όμως είδον εις όνειρον των την Θεοτόκον να ιππεύη εις λευκόν ίππον και να καλπάζη προς τον εκείθεν φαινόμενον θεόρατον βράχον του όρους Μελά. Το πρωϊ άμα εξύπνησαν βλέπουν ότι η εικών λείπει και εις την θέσιν της το αποτύπωμα του ποδός και αμέσως εννοήσαντες το θαύμα ηκολούθησαν την διεύθυνσιν ην ηκολούθησεν η ιππεύουσα Θεοτόκος και φθάσαντες εις τον βράχον Μελά έστησαν εκεί την Μονήν.

Τοιούτον ίχνος δεξιού ποδός ευρίσκεται και εν τω όρει των Έλαιών της Αγίας Της και λέγεται ότι είναι του Σωτήρος Χριστού επί βράχου, εις την είσοδον του Ναού της Αναλήψεως ως αναφέρεται εν τω οδηγώ των προσκυνητών τω εκδοθέντι υπό Δημητρίου Γ. Τσάκου 1896 και εν σελίδι 133.

Όλα πιθανά και όλα πιστευτά.

Προεστώτες και Λόγιοι

Κατά την εντοπίαν παράδοσιν κατά τους χρόνους της δουλείας και της τρομοκρατίας των Τερεπεγίδων έχει και το Χορτοκόπι να παρουσιάση άνδρας δράσαντας εθνικώς και χριστιανικώς. Ως τοιούτους αναφέρω τον Νικόλαον Αμοιρούλην (Γερίνουλου μετέπειτα), τον Ελευθέριον Κότσογλου, τον Γρηγόριον Σεβαστόπουλον (Απαζόγλου μετέπειτα), Χιπίλογλου, Μαρνολευτεράντας, τον Γεώργιον Κουρτπουγιάνον, Δημήτριον Καρτεράν και Μωϋσήν Χατζησάββαν.

Εκ τούτων ο Γερίνουλος κατά τας μεταξύ Εγυπλίδων και ΧατζηΣαλίχογλου έριδας και πολέμους κατόρθωσεν ως φίλος του ΧατζηΣαλίχογλου να εκδιώξη και να κατακόψη εις την θέσιν Πλατάκια (Παλατάκια) τους Εγυπλίδες και να φράξη ούτως ειπείν τον δρόμον των Εγυπλίδων προς τα χωρία της Ματσούκας και έκτοτε ωνομάσθη Γερίν τουτέστι φράκτης, ενώ ως προείπον ελέγετο Αμοιρούλης. Μετ' αυτού συνεργάζοντο και ο Κότσογλης, Σεβαστόπουλος και Χιπίλογλου όστις ένεκα του μελαχροινού αυτού προσώπου εκλήθη Καραουλάν. Ο Καραουλάν αυτός εφονεύθη εν Κουδιά της Μονής Σουμελά και ετάφη παρά τον σωζόμενον μέχρις των ημερών ημών νερόμυλον της Μονής. Εφονεύθη υπό των Σανταίων πολεμούντων τότε κατά του Σαλίχογλου προδοθείς ως λέγεται υπό των συναδέλφων του Τούρκων ως απολαύοντας της αγάπης και εκτιμήσεως του Αγά παρ'ού πολλάς δωρεάς ελάμβανεν εν τη εν Χασνέα οικία του. Εσώζοντο μέχρις ημών τάπητες και χάλκινα είδη μη υπάρχοντα εις ουδένα άλλον. Λέγεται ότι ήτο δεινός σκοπευτής και τολμηρός και ότι πολλάκις μόνος του ή εν συνεργασία μετά των άλλων κατόρθωσεν να εκδιώξη συμμορίαν Τονγιαλίδων ή Εγυπλίδων ερχομένων προς λήστευσιν και σφαγήν.

Ο Κότσογλους ήτο πελωρίων διαστάσεων, εμπνέων φόβον εις τους βλέποντας, υπολείπεται όμως κατά το θάρρος των δύο άλλων.

Ο Σεβαστόπουλος ήτο εξ αντιθέτου μικρός το ανάστημα αλλά πανουργότατος και άφοβος. Λέγεται ότι κατά μιαν εκστρατείαν εις Γεμουράν κατόρθωσεν μεταμφιεσθείς εις Απαζάν να εισέλθη εις το Πάλάτιον του Αγά, να φονεύση αυτόν και να λεηλατήσει την οικίαν χωρίς να λάβουν γνώσιν οι φύλακες. Ο δε Αγάς μεθ' ου συνεξεστράτευσεν ιδών το κατόρθωμά του λέγει : «*Ασκ ολσούμ Απαζάμ*», ήτοι «*εύγε τον Απαζάν μου*» και έκτοτε έμεινεν εις αυτόν το επώνυμον Απαζάς και εξ' αυτού οι Απαζόγληδες του Χορτοκοπίου (Αγίας). Πέρι αυτού ελέγετο ότι εκτός των όπλων άτινε έφερεν πάντοτε μεθ' εαυτού και εις τους αγρούς ακόμη είχαν και κρυμμένα εις διαφόρους τοποθεσίας και άλλα τοιαύτα ίνα του χρησιμεύσουν εν καιρώ.

Πέρι του Σεβαστόπουλου ή Απαζά ελέγετο ότι καταδιωκόμενος υπό Τονγιαλίδων κατέφυγεν εις τον κυκλικόν βράχον Χασνέηχας και επί 3 (τρεις)

ημέρας πολεμών εφόρευσε αρκετούς εξ' αυτών νήσις και διψών έως ου έφθασαν προς βοήθειάν του οι άλλοι φίλοι του και συμπολεμισταί του Χιπίλογλου, Γερίνογλου και Κότσογλης και εκδιώξαντες τους Τούγιαλίδες ηλευθέρωσαν αυτόν.

Εκ του Άνω Χορτοκοπίου διεκρίθησαν κατά την μαύρην δουλείαν οι Μαρνολευτεράντ (Μαρνόπουλος ων την βιογραφίαν εν εκτάσει έγραψεν ο Αρχιμανδρίτης Πανάρετος Τοπαλίδης εν τη υπ' αυτού εκδοθείση «Ιστορία της Μονής Βαζελώνος» εν σελίδι 390).

Έτερος ήρως του Άνω Χορτοκοπίου ήτο ο Κουρτιπουγάνος (Λυκοπνίχτης). Ούτως ως λέγεται και ως ήκουσα παρά του γέροντος Ι.Α. Μαρνοπούλου και Κ. Ευγενίδου ομού μετά του Καρτερά και Χατζησάββα και Κουρουγιάν ήσαν οι στύλοι της ελευθερίας των Χορτοκοπιτών μη επιτρέποντες την είσοδον εις το χωρίον και την εγκατάστασιν Τούρκων. Ως εκ τούτου, συλληφθέντες και κατηγορηθέντες ως πολέμοι του Ισλαμισμού, εστάλησαν εις Αργυρούπολιν ίνα κρεμασθώσιν. Κατά καλήν των όμως τύχην τότε Εμίν Αγάς ήτο ο εκ Σπέλιας Χατζή-Μουσταφά, όστις μικρός ων και ορφανός περιήρχετο τα χωρία επαϊτών και έτυχε να φιλοξενηθεί υπό του Καρτερά και μάλιστα του εδόθη και ζεύγος τσαρουχίων διότι ήτο χειμών. Ηλικιωθείς ο Χατζή-Μουσταφά μετέβη εις Κωνσταντινούπολιν και ειργάσθη ως χαλκουργός, εγγραφείς δε εις τα τάγματα των Γενιτσάρων απέκτησεν αξιώματα και τέλος εστάλη ως Εμίν Αγάς εις Αργυρούπολιν.

Εκεί λοιπόν κατά την ημέραν της τοπικής δίκης, ερωτών τους κατηγορουμένους έμαθεν το πόθεν είναι και το πώς λέγονται και χωρίς να ειπή λέξιν ακροάται τους κατηγορούς και κατηγορουμένους και εν τέλει εκδίδεται καταδικαστική απόφασις και διατάσσεται η φυλάκισις των. Οι μελλοθάνατοι καπνίζοντες διαρκώς και προσευχόμενοι επεκαλούντο την θείαν αρρωγήν. Κατά τα ξημερώματα ανοίγεται η θύρα της φυλακής και εισέρχεται εις κλητήρ κρατών ανά χείρας έγγραφον δι' ου απενέμετο χάρις εις τους καταδίκους Χορτοκοπίτας και μάλιστα εκλήθησαν και εις το μέγαρον του Εμίν Αγά, όπου τους παρετέθη πιλάφι και χοσάφι. Ως φαίνεται ο Χατζή Μουσταφάς ευθυμηθείς την φιλοξενίαν και το ζεύγος των τσαρουχιών, τους απήλλαξε της κατηγορίας και τους απέστειλεν με συνοδείαν μέχρι Ματσούκας με την αυστηρήν διαταγήν να μην ενοχληθώσι οι χριστιανοί αυτοί ως και οι συγχωριανοί των.

Εξ' αιτίας αυτού το Χορτοκόπι παρ' όλην την φυσικήν καλλονήν του και την ευφορίαν της γης έμεινεν απάτητον και ακατοίκητον υπό Τούρκων μέχρι της εκείθεν απελάσεως μας το 1922-23.

Περί του Κουρτ-Πουγάν ελέγετο ότι έλαβε την επωνυμίαν ταύτην εκ του εξής γεγονότος. Προσκληθείς εις γάμον υπό τινός φίλου εν Αγία ανεχώρησεν άμα τη δύσει του Ηλίου μόνος και ενώ διήρχετο το μεταξύ κείμενον πυκνόν δάσος κρεμέσια λύκος ενεδρεύων επήδησεν επί των ώμων του. Ούτως όμως

περιπλέξαστας χείρας του εις τον λαιμόν του λύκου έπνιξεν αυτόν και φέρων επί των ώμων του λύκον παρουσιάσθη εις τον γάμον εις έκπληξιν πάντων ομοεθνών και Τούρκων και έλαβε το επώνυμον Λυκοπνίχτης (Κουρτ-Πουγάν).

Περί του Μωϋσή Χατζησάββα ελέγεται ότι εξηφάνισεν τον Αλή Ακά Τούρκον εγκατασταθέντα εις την θέσει Αγία Κυριακή παρά τον οικισμόν Φλαρετάντων ως Χατζής (παυδοχεύς) εις το φανερόν. Την νύκτα όμως εισήρχετο εις τας οικίας ελήστευεν και ικανοποιούσε τας ακολάστους ορέξεις του. Το κακόν ημέρα τη ημέρα επερίσσευεν και εις επίμετρον ηθέλησεν να εγκατασταθή εις Φλαρετάντων. Βαρέως φέροντες τούτο οι Προεστοί του χωρίου, εν μυστική συνεδρίαση, απεφάσισαν την εξόντωσιν του Τούρκου χωρίς να γίνουν αντιληπτοί και το έργον αυτό ανέλαβεν ο Χατζησάββας. Παραμονεύων και κατασκοπεύων τας κινήσεις του Αλή Ακά, βλέπει αυτόν να αναχωρή δια Τραπεζούντα προς αγοράν διαφόρων ειδών δια το παυδοχείου του. Τότε ο Χατζησάββας καιροφυλακτόν παρά την σημερινήν θέσιν Καυλή Πελίτ δίωρον μακράν του χωρίου φονεύει και κρεμά το σώμα του εις δένδρον δρυός, παρά την οδόν και φεύγει ανενόχλητος. Την επομένην λίαν πρωί μεταβαίνει εις τον παρακείμενον του παυδοχείου αγρού του και οργώνει ως καλός και τίμιος γεωργός. Ουδείς τον υποπτεύθη και το χωρίον εσώθη.

Άλλη απόπειρα εγκαταστάσεως τούρκων εις το χωρίον εγένετο υπό τινός Κούρδου (εξ' ου του Κούρτονος το Χαν, παρά του Γρηγόρογλου), αλλά και αυτός αυτήν την τύχην έσχε του Αλή Ακά, φονευθείς εντός του παρακειμένου δάσους υπό του Κουρουγιάν. Ο Κούρδος μεταβάς προς ξύλευσιν εις το δάσος συνήντησεν τον Κουρουγιάννον ξηλευόμενον επίσης και αφού ητοιμάσασαν τα φορτία των εκάθισαν να αναπαυθούν. Τότε ο Κουρουγιάννος τον αρπάζει από τον λαιμόν και τον πνίγει και ανενόχλητος φορτώνεται το φορτίον του και φεύγει.

Την ημέραν ακριβώς εκείνην κατά το δειλιόν έφθασεν και η οικογένειά του προς εγκατάστασιν εις το χωρίον. Επειδή όμως αι ώραι παρήρχοντο και ο Αγάς δεν επέστρεφεν, ανησύχησαν και προέβησαν εις έρευναν του δάσους, αλλά λόγω του σκότους δεν τον εύρον.

Την επομένην επαυαλήφθησαν αι έρευναι εις ας έλαβε μέρος και ο Κουρουγιάννος και εύρον τον δυστυχή Τούρκον (Κούρδον) ημιφαγωμένον από ζώα του δάσους. Το γεγονός απεδόθη εις τους λύκους. Ούτω και η οικογένεια του Κούρτονος, μη έχουσα άλλον προστάτην, επώλησεν εις τον Τσιαρούχογλην (Έλληνα κάτοικο του χωρίου) το Χάνι και επαυήλθεν εις το χωρίον της. Ούτω εσώθη δια δευτέραν φοράν το χωρίον.

Άνδρες διακριθέντες εις τα γράμματα το Χορτοκόπι δεν έχει να επιδείξει πολλούς. Άπο μόνον αναφέρη η παράδοσις, τον Ιωάννην Τρανταπούρ και τον Γεώργιον Φωτεινόν. Εκ δε των νεωτέρων τον Ι.Α. Μαρνούπουλον εκ Μαρνάντων Άνω Χορτοκοπίου. Εκ τούτων ο μεν πρώτος κατήγετο εκ Χασνέχας και ήτο εγκρατής, αρκετής παιδείας, υπήρξε κατά το έτος 1821, ως εφάινετο εκ

σημειώσεων, επί των βιβλίων της εκκλησίας του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου, άτινα μετεκόμισεν εκ Κωνσταντινουπόλεως ο ίδιος τη συνδρομή της αυτόθι αδελφότητος των Χορτοκοπιτών μετερχομένων αυτόθι το επάγγελμα του χαλκέως και εν μια σημειώσει φαίνεται ότι ήτο γραμματέας της αδελφότητος των Καζαντζήδων και ότι εντολή αυτών ανεχώρησεν εκ Κωνσταντινουπόλεως ίνα αναγγείλη εις τους πατριώτας του την γενομένην Επανάστασιν, να έχωσιν τον νουν τους και να είναι έτοιμοι δια παν ενδεχόμενον.

Έμεινεν εν Χορτοκοπία ως διδάσκαλος και το έτος 1826 επανήλθε εις Κωνσταντινούπολιν όπου απέθανεν άτεκνος.

Το συγκρότημά του (κτήματα-οικία) κατήχето μέχρι των ημερών ημών υπό της οικογενείας Παγκαλίδου και έφερε το όνομα «Του Τρανταπούρ το χωράφ», «του Τρανταπούρ το Σαρπίν». Αποθήκη εκ σανίδων δρύος 5 εκ. πάχους και διαστάσεων κατά βούλησιν και χωρισμένης εσωτερικώς εις μικροτέρας αποθήκας δι' έκαστον είδος σιτηρού και ονομάζοντο «Σακκονάρια». Εντός αυτών εφυλλάσσετο παν πολύτιμον λόγω ασφαλείας. Η είσοδος εις το Σαρπίν εγίνετο δια στενής τετραγώνου θύρας μόλις χωρούσης ανθρώπινο σώμα να εισέλθη και να εξέλθη.

Ο Γεώργιος Φωτεινός ακολουθήσας τον εκ μητρός πάππον του εις Ιεροσόλυμα προς προσκύνησιν των Αγίων Τόπων, έμεινεν εκεί παράτινι Ιερομονάχω και εδιδάχθη γράμματα και εγένετο Ιερομόναχος (Ιερεμίας το όνομα) και ηγούμενος Μοναστηρίου.

Νοσταλγών όμως την γενέτειραν αυτού επανήλθεν εις το χωρίον Χορτοκόπι όπου έμεινε ν ολίγον καιρόν ως εφάνετο επί του περιθωρίου Ευαγγελίου του Ι. Ναού Αγίου Ιωάννη Προδρόμου. Τα Ιερά Βιβλία της Εκκλησίας, έβριθον σημειώσεων, άλλων μεν δυσανάγνωστων υπ' εμού, άλλων δε αρκετά ευανάγνωστων. Απ' αυτάς ανέγνωσα και κατέγραφα εν σημειωματαρίω μου απωλεσθέν δυστυχώς κατά την εξορίαν μου εις Ερζερούμ από το 1921 μέχρις το 1923. Σημειώνω τα όσα ενθυμούμαι: «έρθεν ο Δεσπότης Ανανίας και εσχώρεσεν τον ασχώρετον και ελύεν». Ποίος ήτο ο ασχώρετος; «σήμερον εγένετον Ζερζελές (σεισμός) και εχαλάεν το Αεβήμαν της Εκκλησίας κλπ» και «Ιερομόναχος Ιερεμίας Φωτεινός Ιεροσολυμίτης ελειτούργησεν σήμερον αφυδ (1754)» δυσανάγνωστα.

Αναχωρήσας εκ του χωρίου, επανήλθε εις την μετανοιάν του συναποκομιζών αρκετά εκ δωρεών και συνδρομών των Ματσουκατών, υπέρ του Παναγιου Τάφου και όπου απέθανε. Το αγρόκτημα του Φωτεινού κατήχето μέχρις ημών υπό της οικογενείας Χατζόγλου.

«Του Φωτεινού το κελίν (κήπος)», «του Φωτεινού τ' αλών (αλώνι)».

Αντώνιος Παπαδόπουλος
Χορτοκόπι Καβάλας 1943